

Yaponiya Azərbaycanın etibarlı tərəfdaşdır

Dostun yaxını, uzağı olmur. Yetər ki, onların arasındakı münasibətlər tarixin sınağından çıxmış olsun. Məhz Azərbaycan-Yaponiya münasibətlərini belə bir dostluğa nümunə göstərmək olar. Beynəlxalq münasibətlər sistemində mühüm yer tutan Yaponiya Çinin, Koreyanın və Rusiyanın şərqiində yerləşən adalar ölkəsidir. Sakit okeandakı 6.852 adadan ibarət arxipelaqda yerləşən bu ölkə dünya sivilizasiyasının özünəməxsus mərkəzlərindən biri olmuşdur.

Bir qayda olaraq bu ölkəni qədim çağlardan bəri "Gündoğar ölkə" adlandırırlar. Hər il fevralın 23-ü (Yaponiyanın yeni, 126-cı imperatoru Naruhitonun doğum günü) Yaponiyada milli bayram kimi xüsusi mərasimlə qeyd olunur. Artıq yapon tarixində "Hey sey" dövrü başa çatmış və yeni "Reyva" (uğur, sülh və harmoniya), yeni imperator Naruhitonun hakimiyyət devizi altında yeni dövr başlanmışdır.

Özünəməxsus tarixə malik olan yapon xalqı dünya mədəniyyətinə mühüm töhfələr verib. Hazırda isə dünyanın iqtisadi həyatında mühüm yerlərdən birini tutur. Belə ki, BMT, G7, G8 və G20 platformalarının üzvü olan Yaponiya dünyanın iqtisadi nəhənglərindən birinə çevrilmişdir.

Dünyada və regionda gedən hərbi-siyasi proseslərin təsiri bu ölkədən də yan keçməyib. O, müharibə elan etməmək istəyini rəsmi olaraq özünün Əsas Qanununda bəyan etsə də, dünyanın ən böyük 8-ci hərbi büdcəsinə malikdir. Həmişə silahlı qüvvələrindən ancaq müdafiə və beynəlxalq sülhü qorumaq məqsədilə istifadə etdiyini bəyan edir. Yüksək yaşayış səviyyəsinə və insani inkişaf göstəricisinə malik olan Yaponiyanın bu imkanlarından əhali səmərəli surətdə faydalanır.

Çox zəif təbii və enerji resurslarına malik olmasına baxmayaraq, bu ölkə XX əsrin ikinci yarısında bütün dünyaya ən yüksək modernləşmə və inkişaf nümunəsi göstərə bilib. O, əsas diqqətini intellektual və yüksək texnologiyaya əsaslanan sahələrin inkişafına yönəldib. Torpaqlarının yalnız 13 faizi kənd təsərrüfatı üçün istifadə olunur.

Yaponiyanın ixrac etdiyi əsas məhsullar nəqliyyat vasitələri, elektrik cihaz və

məişət avadanlıqları, dəmir və polad məmulatları, yarımkeçiricilərdir. Onun əsas ixracat bazarları Çin, ABŞ, Cənubi Koreya, Tailand və Honkonqdur. Ölkənin əsas idxalat bazarları isə Çin, ABŞ, Avstraliya, Səudiyyə Ərəbistanı, BƏƏ, Cənubi Koreya və Qətər sayılır.

Azərbaycan ilə Yaponiya arasında əlaqələr Orta əsrlərə gedib çıxır. Hətta yapon imperatorları tərəfindən Səfəvi şahlarına bahalı hədiyyələr də göndərilmişdir. Sovetlər dönməndə də yapon mütəxəssislərinin yardımı ilə Azərbaycanda bir sıra infrastruktur sahələr yaradılmışdı. Bakıda Yaponiya ilə əməkdaşlıq nəticəsində "AZON" zavodu inşa edilmişdi. Texniki təchizatına görə, bu zavodun SSRİ-də bənzəri yox idi. Həmçinin Bakıda yapon mütəxəssislərinin iştirakı və yapon texnologiyasının köməyi ilə məişət kondisionerləri zavodu tikilərək istifadəyə verilmişdi. Bu zavod ildə 400 min ədəd kondisioner istehsal etmək gücünə malik olan Yaponiyanın məşhur "Toşiba" şirkətinin lisenziyası əsasında keçmiş sovet məkanında qurulan yeganə müəssisə idi.

Yaponiya 1991-ci il dekabrın 28-də Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biridir. 1992-ci il sentyabrın 7-də Azərbaycanla Yaponiya arasında diplomatik əlaqələr quruldu. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycanla diplomatik münasibətlərinin qurulmasının 30-cu ildönümü münasibətilə Yaponiyanın ölkəmizdəki səfirliyinin təşəbbüsü ilə 2022-ci il "Azərbaycan-Yaponiya Dostluq ili" elan olundu.

Əlamətdar haldır ki, hələ 2000-ci ildə Yaponiya hökuməti tərəfindən regionda ilk dəfə bu ölkənin səfirliyi məhz Azərbaycanda açılmışdır. Azərbaycanın Tokiodakı səfirliyi isə 2005-ci il oktyabrın 12-də açılıb. Azərbaycan hazırda Yaponiyanın Cənubi Qafqaz regionundakı əsas strateji tərəfdaşı kimi çıxış edir. Bu birincilik Yaponiyanın Azərbaycana verdiyi önəm bariz nümunəsidir.

O dövrdən etibarən iki ölkə arasında siyasi münasibətlər normal məcrada inkişaf edir. Hökumətlərarası əlaqələr getdikcə güclənir. Nazirlər səviyyəsində qarşılıqlı əlaqələr həyata keçirilir.

Yaponiya, Böyük İpək yolunun bərpası təşəbbüsünə fəal dəstək vermiş, bu məsələdə rəsmi Bakı ilə Tokionun maraqları tamamilə üst-üstə düşmüşdür. Nəticədə 1998-ci il martın 10-da "Azərbaycan Respublikası və Yaponiya arasında əməkdaşlığın genişlənməsi haqqında" xüsusi saziş imzalanmışdır. Saziş çərçivəsində qısa müddətdə Yaponiyanın köməyi ilə Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Mingəçevir və başqa şəhərlərdə bir çox müəssisələr müasirləşdirilmişdir.

Yaponiya Azərbaycana iri məbləğdə güzəştli kreditlər və qrant yardımları ayırır. Yapon şirkətləri ölkəmizdə "Şimal-1" və "Şimal-2" elektrik stansiyalarının tikintisinə texniki və layihələşdirilməsinə güzəştli şərtlərlə 165 milyon dollar, həmçinin "EP-300"-ün etil-polietilen zavodunun qurulmasına 75 milyon dollar kredit vermiş, həmçinin tibb avadanlıqlarının satın alınması üçün qrant layihələrini reallaşdırmışdır. Azərbaycanın 56 rayonunda təhsil, kənd təsərrüfatı, su təchizatı və suvarma sahələrində 268-dən çox kütləvi qrant layihəsi həyata keçirilmişdir. Bundan əlavə, ərzaq mallarının istehsalının inkişafı məqsədilə Azərbaycana 3 milyon 250 min dollarlıq qrant, səhiyyə sahəsində inkişaf və yenidənqurma üçün 1,7 milyon dollar məbləğində humanitar yardım ayırmışdır.

Yaponiya həmçinin Azərbaycanda xəstəxanaların təchizatının və respublikanın yeyinti sənayesinin inkişafının təmin edilməsi məqsədilə qrant ayırmışdır. Bu ölkə tam orta məktəblərin əsaslı təmirində və yenilərinin tikilməsində də yaxından iştirak edir. Yaponiyadan Azərbaycana maşınlar, nəqliyyat vasitələri, dəmir və polad məmulatları ixrac olunur. Yaponiya isə Azərbaycandan əsasən neft və neft məhsulları idxal edir.

Bir sıra beynəlxalq məsələlərə baxışda mövqeləri üst-üstə düşən Azərbaycan və Yaponiya dövlətləri müharibələri, zorakılığı qətiyyətlə pisləyir, bir-birinin ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir, münasibətlərin həllində dinc vasitələrə üstünlük verirlər. Qarşılıqlı münasibətlərin inkişafı Avrasiya arealında iqtisadi tərəqqiyə təkan verən mühüm amillərdən biridir.

Yaponiyanın "İtochu" şirkəti Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən "Azəri-Çıraq-Günəşli" və Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihələrinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynamışdır. Elektrik enerjisi sistemlərinin tədqiqatı ölkəmizdə enerji sektorunda investisiya imkanlarının genişləndirilməsinə yol açır. Yaponiya hökuməti bu layihə üçün 32,9 milyard yen, təxminən 509 milyon manat həcmində kredit ayırmışdır.

Ötən dövr ərzində mədəni əlaqələr də geniş vüsət almışdır. Bu çərçivədə elm və təhsil sahəsində əlaqələr müsbət məcrada inkişaf edir. 2022-ci il aprelin 28-də Azərbaycan Dillər Universitetində Yapon Dili Departamentinin açılışı keçirildi. BDU-nun Şərqişünaslıq fakültəsində yapon dili və ədəbiyyatı kabineti fəaliyyət göstərir. Tələbələrə eyni zamanda Asiya və Afrika ölkələri Tarixi kafedrasının müəllimləri tərəfindən "Yaponiya tarixi" fənni də tədris olunur.

Ötən ilin apreldə Yokohama şəhərində Bakı Musiqi Akademiyasının 100 illiyinə və Yaponiya ilə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələr qurulmasının 30 illiyinə həsr olunmuş qala-konsert keçirilmişdir. Tədbir çərçivəsində bəstəkar Qara Qarayevin not kitablarının təqdimat mərasimi də təşkil edilmişdir. Elə həmin vaxtdan etibarən bu ölkədə Qara Qarayevin əsərlərinin çap olunmasına başlanılıb.

Göründüyü kimi, həyatın müxtəlif sahələrində qarşılıqlı münasibətlər ildən-ildə daha da möhkəmlənir. Bu münasibətlər etibarlı tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlmişdir. Möhkəm əminliklə demək olar ki, Uzaq Şərqdə və Cənubi Qafqazda sülh və iqtisadi tərəqqiyə xidmət edən Azərbaycan-Yaponiya tərəfdaşlığı digər ölkələr üçün də nümunə olacaqdır.

*Atamoğlan MƏMMƏDLİ,
BDU-nun dosenti*